ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Malikaxon G'oziyeva Adaxamjon qizi

Andijon Davlat Chet Tillari Instituti,

2-bosqich magistratura talabasi

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI KINOYAVIY MA'NO KASB ETGAN ZOONIM FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING QIYOSIY TAHLILI

Annotatsiya: Zoonim frazeologik birliklar har bir xalq tilida madaniy qadriyatlar va dunyoqarashni aks ettirishda muhim vosita hisoblanadi. Frazeologizmlar nutqni bo'yoqdor va yanada ta'sirli qilishga yordam beradi. Ayniqsa, kinoyaviy yoki istehzoli ma'no kasb etgan frazeologizmlar orqali jamiyatdagi xatti-harakatlar, xarakter xususiyatlari va ijtimoiy qadriyatlar hayvon obrazlari orqali baholanadi. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillarida uchraydigan kinoyaviy zoonim frazeologizmlar semantik, pragmatik va madaniy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Hayvon obrazlari orqali kinoya yaratish uslublarining o'xshash va farqli jihatlari aniqlanib, tarjima va madaniyatlararo anglashuvdagi o'rni ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: zoonim frazeologizmlar, kinoya, istehzo, frazeologiya, ingliz va o'zbek tili, madaniy semantika, qiyosiy tahlil

Abstract: Zoonymic phraseological units serve as an important linguistic means of reflecting cultural values and worldviews in every language. Phraseological expressions contribute to making speech more vivid and expressive. In particular, phraseological units with ironic or sarcastic meanings evaluate social behavior, character traits, and societal values through animal imagery. This article analyzes ironic zoonymic phraseological units found in English and Uzbek from semantic, pragmatic, and cultural perspectives. Similarities and differences in the ways irony is created through animal images are identified, and their role in translation and intercultural communication is examined.

Key words: zoonymic phraseological units, irony, sarcasm, phraseology, English and Uzbek languages, cultural semantics, comparative analysis

Frazeologik birliklar, ayniqsa hayvon nomlarini o'z ichiga olgan zoonim birikmalar, tilning obrazlilik darajasini oshiradi va madaniy qadriyatlar haqida ma'lumot beradi. Shular orasida kinoyaviy va istehzoli frazeologizmlar ijtimoiy tanqid, kulgi va odob-axloq me'yorlarini ifodalashda o'ta ta'sirchan vosita bo'lib xizmat qiladi. Mazkur maqolada ingliz va o'zbek tillarida mavjud bo'lgan kinoyaviy zoonim frazeologik birliklarning tahlili amalga oshiriladi.

Frazeologik birliklardagi kinoya ko'pincha so'zning to'g'ridan-to'g'ri ma'nosi bilan nazarda tutilgan ma'no orasidagi tafovutda namoyon bo'ladi. Istehzo esa yanada keskinroq shakldagi kinoya bo'lib, ko'pincha inson xulq-atvorini kulgili yoki tanqidiy tarzda ifodalash uchun hayvon metaforalaridan foydalaniladi. Masalan, ingliz tilidagi "a clever donkey" yoki "a silly goose" iboralari odamga nisbatan masxara bilan aytiladi va ular bevosita ma'noni kuchaytirib beradi.

Quyidagi zoonim frazeologik birliklar ingliz tilida kinoya ifodalashda keng qo'llaniladi: - "A silly goose" – ahmoqona harakat qilgan kishini yengil kinoya bilan ta'riflash. - "To act like a headless chicken" – tartibsiz va be'mani harakatlar qiluvchi odam. - "A cold fish" – hissiz, sovuq odamga nisbatan istehzoli baho. - "A snake in the grass" – tashqaridan beozor ko'ringan, ammo zararli inson. - "To go ape" – haddan tashqari asabiy yoki kulgili tarzda harakat qilish.

Bu iboralarda hayvon obrazlari angliya madaniy stereotiplari asosida shakllangan metaforik bahoni aks ettiradi.

O‘zbek tilida ham ko‘plab zoonim birikmalar kinoyaviy ma’noda qo‘llaniladi: - “Tulki kallasini yegan” – aybsizdek ko‘ringan, ammo ich-ichidan hiylakor inson. - “Pati yulingan tovuqdek” – charchagan, holdan toygan yoki sharmandali ahvoldagi odam. - “Eshak qulog‘idan suv quyilsa ham bilmaydi” – juda sustkash yoki nodon inson. - “Mulla mingan eshakdek” – o‘zini ortiqcha tutadigan, ammo ahvoli kulgili odam. - “Qo‘ydek yuvosh, ichida bo‘ri” – tashqi ko‘rinishda muloyim, lekin ichki niyati yomon odam.

Bu iboralar o‘zbek xalqining obrazli tafakkuri, tanqidiy baholash madaniyati va kinoyaviy ifoda vositalarini aks ettiradi.

Ingliz va o‘zbek tillaridagi kinoyaviy zoonim frazeologik birliklar hayvon obrazlari orqali inson xulq-atvorini kulgili yoki tanqidiy tarzda ifodalashning muhim til vositasi hisoblanadi. Mazkur iboralarni o‘zaro taqqoslash ularning madaniy konnotatsiyasini aniqlash, tarjima jarayonida ekvivalentlikni topish va madaniyatlararo anglashuvni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1.Vinogradov, V. V. Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины // Труды Института русского языка АН СССР. – М., 1947. – 20 с.

2.Kunin, A. V. Английская фразеология: Теоретический курс. – М.: Высшая школа, 1970. – 344 с.

3.Bally, Ch. Traité de stylistique française. – Heidelberg: Winter, 1909. – 331 p.

4. Abduazizova, Z. M. O‘zbek tilining frazeologik lug‘ati. – Toshkent: Fan, 2007. – 480 b.

5.Nazarov, B. O‘zbek tilida ko‘chma ma’no va metafora. – Toshkent: Fan, 1995. – 196 b.

6. Yo‘ldosheva, G. O‘zbek tilida hayvon nomlari asosidagi frazeologik birliklar // O‘zbek tili va adabiyoti. – Toshkent, 2018. – №3. – B. 45–52.

7. Baker, M. In Other Words: A Coursebook on Translation. – London: Routledge, 2011. – 332 p.

8. Hakimova, A. Translation problems of zoonymic idioms in English and Uzbek // Philological Issues. – Tashkent, 2020. – №2. – P. 61–68.